

הערות אחדות לדברי חיים שפרוני ז"ל

מוכיחה שיש יתרון מה לבנות אציל 429 לעומת בנות פרים אחרים בתנובת החלב והשומן אך לא באחוז השומן.

בגוף המבחן כתוב בפירוש שכל הבנות סיימו את תקופתן הראשונה במושב בית שערים בלבד. האם אחר קריאה נכונה של המבחן הנ"ל אפשר להגיד שהפר קיבל את התואר, "מכזיב ומכשיל"? בסעיף 2 של המסקנות הרי כתוב ברורות שלבנות, "אציל 429" יש יתרון מה לעומת בנות פרים אחרים, כלומר תשובה ברורה לאותה השאלה הנשאלת בגוף הרשימה. האם סיכום זה חייב את המשק לחסל את הפר? המשק יכול לטעון שמבחינה כלכלית קשה לו להחזיק פר תקופה ממושכת עד למבחן הנוסף המוכיח את טיבו בתנאים חדשים, אך יתכן ובמאמץ מסוים ודיון בשאלה זו, במקום הנכון והמתאים, אפשר היה למצוא מוצא. משרד זה שערך את המבחן לא היה שותף להחלטה על גורל הפר, ולא היתה לו כל ידיעה על כוונת המשק לחסל את הפר.

ואשר לשאלה, האם מבחן הפרים שעיקרו השוואת בנות הפר הנבחן לאמהותיהן מגלה את האמת לאמינה? ברור שלא, אך לא "בהחלט לא". ולהדגיש יש במקום זה, שהמבחן על סעיפיו איננו מושתת על עיקר אחד בלבד; השוואת בנות הפר הנבחן לבנות פרים אחרים — משקלה אינו קטן מהשוואת בנות לאמהות, ולעתים קרובות אף חשובה יותר.

לפי מצב הדברים הידועים לנו כיום בשאלה זו אין להגיע לאמת מוחלטת. הגורמים המשפיעים על תוצאות המבחן הם כה שלובים ביניהם, עד שאין כל אפשרות מעשית להפריד ביניהם, ולמדוד כל אחד בפני עצמו. הקשר בין המורשה ותנאי הסביבה הוא כה הדוק שרק ע"י חישובים סטטיסטיים אפשר למדדם כל אחד בפני עצמו. ידוע לנו על יסוד חישובים והנחות תיאורטיות שחלקה של התורשה בעיצוב תנובת החלב הוא 0.30 והיתר ע"י התנאים האחרים; כך מקובל בתורת הטיפוח בעולם. אצלנו בארץ אין חישובים מקיפים כאלה; אך במידה שאני עצמי עשיתי אותם, על יסוד חומר הפרים שנבחנו, הגעתי

"אציל, הפר המכזיב מבית שערים ובנותיו בנירים"

יש לקדם בברכה הבעת דעה על מבחני הפרים בכלל ובאופן מיוחד חשוב הדבר, כשניגשים לנתח ולבקר את המבחן של פר מסויים. ניתוח כזה יש לעשותו בכל ההיקף האפשרי, לבדוק על כל סעיפיו ופרטיו, ולא להיאחז רק בחלק מסויים של המסקנות ועל סמך זה לבנות את הביקורת. כדי להבין מה קרה ל"אציל 429", יש לבחון קודם כל מבחינה עקרונית את בעיית מבחני הפרים לכל צדדיה ולאחר זה לקרוא ולנתח את המבחן של הפר הנידון על כל פרטיו וצדדיו. לדיון מבחינה עקרונית אפשר היה להיעזר במבחן הפר, "דיאמנט", אשר נתפרסם על כל פרטיו בקובץ המקצועי ב', בהוצאת משרד החקלאות. מבחן זה שימש לי כבסיס להסברת כמה עקרונות המבחן ולהסב את תשומת הלב של הקורא לזוויות המתנהל זה כמה עשרות שנים בספרות המקצועית.

המבחן של הפר "דיאמנט" מגלה לנגד עינינו את אחד המקרים המענינים ביותר; ללא ספק יש כאלה רבים. תוצאות מבחנו היו שליליות בהחלט (900-) במשק אחד וחוביות בהחלט (900+) במשק אחר. דבר זה תלוי בעיקר בתנאי הסביבה בהם גדלו בנותיו. דבר דומה קרה — לפי הנראה — גם לפר "אציל 429". בבית שערים גדלו בנותיו בתנאים המיוחדים לסביבה זו ותרצאות המבחן היו בהתאם לתנאים אלה. במשק נירים גדלו בנותיו בתנאים טובים יותר (החזקה, טיפול, הונה וכו'), שהם ודאי טובים לאין ערוך מאלה שבבית שערים, והתוצאות יכולות להיות וגם צריכות להיות טובות יותר.

והנה הסיכום על הפר "אציל 429" (נתפרסם בחוברת מספר 3, תמוז תשי"ג, "משק הבקר והחלב").

1. הפר אציל 429 הוריד את תנובת החלב והשומן של בנותיו בהשוואה לאמותיהן וכן הוריד את אחוז השומן.

2. השוואת בנות אציל 429 לבנות פרים אחרים שהמליטו באותו פרק זמן ובאותו המושב

השירות להזרעה מלאכותית ברחובות

היה הכרח לבצע את ההזרעה גם על ידי משלוח זרמה למשקים, כיוון שקשה היה למזריעים לעבור מרחקים גדולים כדי להזריע מספר מועט של הבהמות. האגודה נותנת את שירותה לא רק לחבריה; ואחד ההישגים שלה הוא הכללת הרבה מושבים מההתישבות החדשה בדרום, בנגב ובפרוזדור ירושלים. בישובים החדשים האלה ממלאים המזריעים לעתים גם תפקידי הדרכה, כיוון שרוב המתישבים אינם בקיאים בטיפול בבהמות. כיום עובדים בשירות האגודה ארבעה מזריעים בארבעת האיוורים: צפון, דרום (מרחובות), הפרוזדור והנגב.

הפרים של האגודה, כולם מהגזע הפריזי; עשרה פרים מוצאם מארצות הברית ויתר החמירי שה הולנדים-פריזיים ששלושה מהם נולדו וגודלו בארץ ושניים הובאו מהולנד. אחד הפרים, „בן-אציל“, כבר עמד במבחן הצאצאים והוכר כמש-ביח, ובמשך השנה הקרובה יועמדו למבחן 4 פרים נוספים.

בדו"ח המקצועי נמסרים פרטים רבים על תוצאות ההזרעה ומן הראוי לציין שהאגודה שר-קדת על ריכוז וניתוח נתונים סטטיסטיים שונים כדי שתוכל למצוא את השיטות הרצויות להעל-עת המצב בכל הנוגע להתעברות לאחר הזרעה ראשונה, וכן מאלפים הם המספרים על אחוזי ההתעברות על יסוד בדיקות הריון, תוך השוואה לאחוזי ההריון על יסוד הבלתי-חוזרות לאחר 60–90 יום. מהטבלאות השונות אפשר גם לעמוד על דאגתם המיוחדת של המטפלים בהזרעה להע-לות ככל האפשר את אחוז ההתעברות מהזרעות ראשונות; באחת הטבלאות (עמוד 19) הובאה חלוקת הפרות ההרות לפי מספר ההזרעות, וממנה אנו למדים שאחוז ההרות לאחר הזרעה אחת עומד בממוצע על 47.7, ומספר זה צריך להדאיג וכנראה גם מדאיג את הנהלת השירות; עדות להתלבטויות בבעיה זו אנו מוצאים בשי-קולים ובהרהורים בכל הנוגע לשימוש בזרמתם של פרים משובחים; בה בשעה שהנהלת השי-רות מעוניינת מאוד בשימוש מוגבר בזרמה זו מטעמי השבחת העדרים, הרי נאלצים בכל זאת

הנהלת האגודה להזרעה מלאכותית שמרכזה ברחובות פרסמה דו"ח מפורט על פעולות השי-רות בשנים תשי"ג–תשי"ד וצירפה לדו"ח גם חוברת נאה, „ספר הפרים“, בה מרוכזות תעו-דות ותמונות הפרים שמשמשים בהם כיום להזרעה. בחוברת על הפרים ניתנה סקירה להער-כת הפרים על ידי א. שמאראגד.

האגודה הזו קמה לפני 7 שנים; היא טופחה על ידי ר. וולקני ועוזריו, שקיימו קודם לכן שירות להזרעה מטעם התחנה לחקר החקלאות. העזרה המקצועית שניתנה על ידי עובדי התחנה, וכן הקצאת מקום מתאים למכון הפרים בשטח התחנה סייעו במידה רבה להצלחתה של האגודה בראשית צעדיה ול„כיבושה“ ולהתרחבותה במשך הזמן.

על גידולה של האגודה הזו והתרחבות היקף שירותה אפשר לעמוד מעובדות ומספרים אלה: עם הקמת הפריה היה בה מקום ל-5 פרים, זמן קצר לאחר כך היא הוגדלה ל-8 פרים ובשנה האחרונה היה צריך להוסיף עוד 10 תאים; כיום ישנם כבר 18 תאים לפרים. בשנים 1949–1950 התרכזה עבודת האגודה בין תל-אביב וגדרה, וכיום מגיעים מזריעי האגודה לגוש תל-מונד בצפון, לפרוזדור ירושלים ולמשקי הנגב. בשנת תשי"ד הוזרעו על ידי עובדי שירות זה כעשרת אלפים בהמות. בשנים הראשונות לקיום האגודה

להנחה שתנאי הסביבה בארצנו — חלקם בעי-צוב התנובה הוא רב יותר מאשר בארצות אחרות.

היוצא מזה שבתנאינו אנו ניתן עם עריכת המבחן להתקרב לאמת אך לא להשיגה במלואה. בסיכום אפשר להגיד שהפר „אציל 429“ לא קיבל את התואר „מכויב ומכשיל“. המסקנות נוסחו בהתאם למצב בנותיו בבית-שערים, תוך הדגשת יתרון בנותיו על בנות פרים אחרים. חיסולו של הפר היה, כנראה, צעד פזיז.

יעקב פלג

מנהל ענף ההשבחה